

Phát triển năng lực viết Văn miêu tả cho học sinh lớp 4

Lê Thị Lan Anh*, Trần Thị Minh Thảo**

*Trường ĐH Sư phạm Hà Nội 2

**Trường Tiểu học Gia Cẩm, Việt Trì, Phú Thọ

Received: 20/9/2024; Accepted: 25/9/2024; Published: 30/9/2024

Abstract: Writing paragraphs is one of the main components of the 2018 General Education Program for the Vietnamese Language subject in the 4th grade. Developing descriptive writing skills for 4th-grade students contributes to achieving educational goals and establishes an important foundation for writing essays in subsequent grades. This article examines several issues surrounding the content of descriptive writing in the Vietnamese Language subject for 4th graders and the current state of descriptive writing among 4th-grade students at several elementary schools in Viet Tri (Phu Tho). From this, we propose several measures to develop descriptive writing skills to help students overcome limitations, ensuring that each of their writings reflects their unique and creative perspectives. Developing descriptive writing skills for 4th-grade students plays a crucial role in creating a solid foundation for descriptive writing in the following grades.

Keywords: Developing descriptive writing skills for students, grade 4.

1. Mở đầu

Môn Tiếng Việt trong chương trình giáo dục phổ thông (GDPT) 2018 được thiết kế theo các mạch chính tương ứng với các kỹ năng (KN) đọc, viết, nói và nghe nhằm giúp học sinh hình thành và phát triển những phẩm chất, năng lực chung và năng lực đặc thù (năng lực ngôn ngữ và năng lực văn học) [2]. Trong các KN, viết là một thành phần của năng lực ngôn ngữ, được xem là khó nhất và có mối quan hệ chặt chẽ với các năng lực ngôn ngữ còn lại. Trong đó, KN viết văn miêu tả là một KN rất quen thuộc và phổ biến trong cuộc sống cũng như trong các tác phẩm văn học. Từ những miêu tả về sự vật, con người, học sinh có thể truyền tải những suy nghĩ, cảm xúc và đánh giá của bản thân. Điều này góp phần hình thành nhân cách, bồi dưỡng lòng yêu thiên nhiên, yêu cuộc sống và khơi dậy khả năng sáng tạo nghệ thuật.

Tuy nhiên, trên thực tế, năng lực viết Văn miêu tả (VMT) của học sinh (HS) hiện nay còn nhiều hạn chế. Để giúp HS lớp 4 phát triển năng lực viết VMT, bài báo tập trung nghiên cứu một số vấn đề xung quanh nội dung viết VMT trong môn Tiếng Việt 4 và thực trạng viết VMT của HS lớp 4 tại một số trường tiểu học thuộc TP Việt Trì (Phú Thọ); từ đó đề xuất một số biện pháp phát triển năng lực viết VMT cho HS lớp 4 với những minh chứng rõ ràng, cụ thể.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Quan niệm về năng lực viết văn miêu tả

Vấn đề phát triển năng lực viết VMT đã được nhiều tác giả trong và ngoài nước quan tâm. Dựa trên

các quan điểm của các tác giả, chúng tôi đưa ra khái niệm về năng lực như sau: “Năng lực là tập hợp toàn bộ các kiến thức, KN và đặc điểm của cá nhân được vận dụng khi thực hiện mục tiêu hoặc nhiệm vụ nhất định nào đó. Năng lực phần lớn được hình thành, bồi đắp và có được nhờ vào quá trình học hỏi, rèn luyện và trải nghiệm thực tế.”

Phát triển năng lực viết VMT là yêu cầu vô cùng quan trọng và cần thiết. Viết sao cho đúng ngữ pháp; viết sao để các sự vật, hiện tượng hiện lên sinh động, cụ thể và người đọc có thể hình dung, cảm nhận được đối tượng miêu tả một cách rõ ràng, sống động là những bước đầu tiên để học cách viết hay. Vì vậy, người viết cần kiên trì luyện viết mỗi ngày để cải thiện và nâng cao KN viết của bản thân.

2.2. Thực trạng việc phát triển năng lực viết VMT của học sinh lớp 4

Qua quá trình khảo sát HS, chúng tôi nhận thấy KN viết văn miêu

tả của HS hiện nay gặp nhiều khó khăn và còn nhiều hạn chế như:

+ Phần lớn HS chưa quan tâm đến việc đọc nên vốn từ của các em chưa được phong phú, khi viết chưa biết cách bộc lộ cảm xúc.

+ Khả năng quan sát đối tượng miêu tả còn sơ sài, thường chỉ quan sát bề ngoài mà thiếu sự tập trung vào các chi tiết nhỏ, các đặc điểm riêng biệt của đối tượng.

+ Chưa thực sự linh hoạt khi sử dụng các giác quan mà chủ yếu tập trung vào thị giác; quan sát chưa

theo trình tự, thấy gì tả đó nên bài văn mang đậm văn nói.

+ HS thiếu vốn từ ngữ phong phú để diễn đạt ý tưởng của mình. Các bài viết thường lặp đi lặp lại một số từ nhất định, khiến bài văn trở nên nhàm chán.

+ Các biện pháp nghệ thuật như so sánh, nhân hóa,... là những công cụ giúp bài viết trở nên sinh động và hấp dẫn hơn. Tuy nhiên, nhiều HS chưa biết cách sử dụng các biện pháp này một cách hiệu quả.

Khảo sát KN viết văn miêu tả của HS

Để tìm hiểu rõ hơn về KN viết VMT của HS lớp 4, chúng tôi đã tiến hành kiểm tra để đánh giá các mức độ của HS. Qua sản phẩm là bài viết của HS, chúng tôi nhận thấy đa số HS đang chỉ dừng lại ở mức 2 mà rất ít em đạt đến mức 3. Nguyên nhân là do nhiều HS chưa biết cách trình bày, chưa biết cách viết một bài VMT hay. Các em rất hay mắc lỗi dùng từ, viết chưa đúng chính tả, hành văn lẫn lộn, câu văn thiếu ý, bố cục bài văn chưa rõ ràng, chưa biết liên kết các câu văn. Đôi khi sử dụng dấu câu còn tùy tiện. Nhiều HS chưa biết bộc lộ cảm xúc và sử dụng các biện pháp nghệ thuật khi miêu tả khiến bài viết khô khan, thiếu hình ảnh. Vì vậy, GV cần bồi dưỡng thêm kiến thức cho HS và đưa ra các PP, hình thức dạy học tích cực nhằm thu hút hứng thú của các em.

2.3. Một số biện pháp phát triển năng lực viết VMT cho HS lớp 4

2.3.1. Dùng kỹ thuật “Sơ đồ tư duy” để quan sát và tìm ý cho bài VMT

KN quan sát là KN quan trọng trong việc quyết định thành công của bài văn. Bởi kết quả quan sát được thể hiện rõ trong từng bài làm của HS. Để giúp các em tìm ra được những nét riêng biệt, tiêu biểu cho từng đối tượng miêu tả, tôi sử dụng các thao tác rèn KN quan sát như: quan sát theo trình tự không gian; quan sát theo trình tự thời gian; phối hợp các giác quan để quan sát; quan sát để phát hiện, tìm ra những điểm riêng biệt của đối tượng.

Sau khi quan sát, GV cần hướng dẫn HS cách ghi chép những điều mình quan sát được vào một cuốn sổ tay để khi miêu tả HS có sẵn tư liệu viết bài. GV hướng dẫn HS sử dụng sơ đồ tư duy để ghi kết quả quan sát được. Vận dụng sơ đồ tư duy trong việc rèn KN viết là một trong những kỹ thuật dạy học tích cực, đem lại hiệu quả cao. Nó thúc đẩy khả năng sáng tạo, nâng cao khả năng học tập và ghi nhớ của HS về môn học [1].

2.3.2. Rèn kỹ năng tích lũy vốn từ

* Tạo dựng kho từ ngữ liên quan đến đối tượng miêu tả

Từ ngữ là nhân tố cơ bản để xây dựng một câu

văn, đoạn văn, bài văn hay. Nó có vị trí và ý nghĩa vô cùng quan trọng đối với việc làm văn miêu tả. Khi viết bài văn miêu tả cây cối hay bài văn miêu tả con vật, GV hướng dẫn HS lựa chọn và tạo dựng kho từ ngữ liên quan đến các đối tượng cần miêu tả.

Ví dụ: Nhóm từ ngữ miêu tả hình dáng của con vật: nhỏ nhỏ, bé bé, tròn xoe, to cao, béo ú, gầy nhom, loắt choắt, bé xíu, như cái tăm, thon thon,...

* Tích lũy vốn từ thông qua các môn học, hoạt động giáo dục

* Tiếng Việt (Đọc)

Trong các bài tập đọc, số lượng từ miêu tả rất phong phú, cách sử dụng cũng rất sáng tạo. Qua những bài tập đọc này, HS sẽ hiểu về cấu tạo của một bài VMT, cách quan sát sự vật, cách dùng từ ngữ và cách sử dụng các biện pháp nghệ thuật trong khi viết VMT.

* Tiếng Việt (Luyện từ và câu)

Mục tiêu của phân môn Luyện từ và câu là giúp HS mở rộng vốn từ; cách sử dụng từ chính xác, cách viết câu đủ ý. Khi dạy về các nội dung mở rộng vốn từ theo từng chủ điểm, GV giúp HS hiểu rõ nghĩa các từ, các thành ngữ, tục ngữ thuộc chủ điểm đó. Từ đó, các em sẽ biết cách sử dụng chính xác, hợp lí các từ ngữ, thành ngữ, tục ngữ.

* Các môn học khác

Môn Tự nhiên và xã hội giúp HS hiểu về những hiện tượng thiên nhiên, những con vật, đồ vật thân thiết, gần gũi,... Hay những bức vẽ về đề tài thiên nhiên, sinh hoạt của con người; về người và vật trong môn Mĩ thuật cũng giúp HS rèn luyện KN quan sát, trí tưởng tượng phong phú, sự cảm nhận tinh tế về màu sắc.

* Tham gia các hoạt động trải nghiệm

Hoạt động trải nghiệm trong dạy học viết VMT rất phong phú và đa dạng. Căn cứ vào điều kiện thời gian, địa điểm, cơ sở vật chất, đối tượng tham gia mà có thể lựa chọn một hình thức tổ chức phù hợp. Việc tạo ra sân chơi này nhằm tạo cho HS hứng thú học tập và tích cực tham gia các hoạt động ngoại khóa.

* Tích lũy vốn từ thông qua đọc sách

Sách đóng vai trò quan trọng, là chiếc chìa khóa vạn năng mở cánh cửa trí tuệ và tâm hồn của con người. Qua những bài văn, bài thơ, những câu chuyện trong những trang sách, HS sẽ tiếp thu được nhiều điều bổ ích và lí thú. Những hình ảnh sinh động, những bài văn hay mà học sinh đọc được sẽ giúp các em thêm yêu quê hương, đất nước, con người và cảnh vật xung quanh mình. Từ đó, tạo điều kiện để các em có nguồn cảm hứng viết được các bài văn sinh động, hấp dẫn.

(Xem tiếp trang 392)

đến tình trạng khó khăn trong việc xác định và cải thiện chất lượng dịch vụ. Thiêu hệ thống tiêu chuẩn có thể khiến CBTV không nhận được phản hồi cần thiết để điều chỉnh và cải tiến hoạt động của mình, từ đó làm giảm hiệu quả tư vấn tổng thể.

3. Kết luận

Trên cơ sở nghiên cứu những vấn đề thực trạng quản lý HĐTVHĐ cho sinh viên UEH – Phân hiệu Vĩnh Long, bài viết đã trình bày một số kết quả thực trạng hoạt động này tại đơn vị. Nhìn chung, các hoạt động quản lý chỉ được triển khai ở mức không thường xuyên hoặc tương đối với những hạn chế cần được cải thiện bằng hệ thống giải pháp thiết thực và kịp thời nhằm nâng cao chất lượng dịch vụ tư vấn, hỗ trợ tối đa cho sinh viên phát triển một cách toàn diện và xây dựng môi trường học tập lành mạnh, thân thiện.

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2017). Thông tư số 31/2017/TT-BGDĐT ngày 18 tháng 12 năm 2017 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo hướng dẫn

thực hiện công tác tư vấn tâm lý cho học sinh trong trường phổ thông.

2. Nguyễn Văn An (2021). “Phản hồi từ sinh viên trong cải tiến chất lượng dịch vụ tư vấn”. Tạp chí Giáo dục.

3. Nguyễn Thị Bích Phượng, Trần Thị Bé (2022). “Thực trạng nhận thức của cán bộ quản lý, giáo viên và học sinh về tầm quan trọng của tư vấn học đường các trường trung học cơ sở quận Ninh Kiều, thành phố Cần Thơ”. Tạp chí giáo dục, tập 22 (SĐB) tháng 11/2022.

4. Nguyễn Văn Thiêm (2020). “Quản lý hoạt động tư vấn tâm lý học đường ở các trường THPT huyện Bắc Quang, tỉnh Hà Giang”. Luận văn Thạc sĩ Khoa học giáo dục, trường Đại học Sư phạm, Đại học Thái Nguyên.

5. Quy định về Công tác sinh viên hệ Đại học chính quy (Ban hành kèm Quyết định số: 3744/QĐ-ĐHK-CTCT ngày 24 tháng 10 năm 2016 của Hiệu trưởng trường Đại học Kinh tế TP. Hồ Chí Minh).

Phát triển năng lực viết ..... (tiếp theo trang 87)

2.3.3. Rèn kỹ năng biến câu kể thành câu miêu tả

*Lựa chọn từ ngữ giàu hình ảnh

Khi lựa chọn được những từ ngữ giàu hình ảnh, HS sẽ viết được những câu văn sinh động, gợi tả, gợi cảm. Câu văn là một bộ phận của bài văn. Vì vậy, muốn có đoạn văn hay thì phải có câu văn hay. Để viết được những câu văn hay mang tính nghệ thuật, trước tiên HS phải nắm được các dạng câu đã học. Khi dạy những kiểu câu này GV cần hướng dẫn tốt HS qua tiết Luyện từ và câu. Xác định các yêu cầu cơ bản HS phải nắm được và thường xuyên củng cố thật nhiều.

*Viết câu có sử dụng các giác quan

GV có thể hướng dẫn HS viết những câu miêu tả qua các giác quan: tai (thính giác), mắt (thị giác), mũi (khứu giác), miệng (vị giác), tay/chân (xúc giác) hoặc cảm nhận tổng hợp các giác quan. Để giúp các em viết văn hay hơn, quá trình miêu tả khi sử dụng nhiều giác quan là một việc làm không thể thiếu trong dạy học phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS.

*Sử dụng các biện pháp tu từ vào viết câu văn

Để HS làm được một bài văn hay, sinh động và lôi cuốn người đọc, GV hướng dẫn các em sử dụng các biện pháp tu từ so sánh, nhân hóa vào bài. Nhờ có so sánh và nhân hóa mà con vật, cây cối hiện lên thân thiết và gần gũi với con người hơn.

2.3.4. Xây dựng hệ thống các dạng bài tập phát triển năng lực viết văn miêu tả cho HS

* Dạng 1: Bài tập yêu cầu HS dùng từ, đặt câu với các từ ngữ, hình ảnh miêu tả

* Dạng 2: Bài tập rèn KN sắp xếp ý, liên kết ý trong đoạn văn

* Dạng 3: Bài tập rèn KN sử dụng các biện pháp tu từ trong đoạn văn

* Dạng 4: Bài tập sáng tạo yêu cầu HS sử dụng các biện pháp tu từ để luyện viết câu văn có hình ảnh, cảm xúc

3. Kết luận

Phát triển năng lực viết VMT cho HS lớp 4 có vai trò quan trọng, tạo nền tảng vững chắc cho HS trong việc viết văn ở những năm học tiếp theo. Qua quá trình nghiên cứu, nhóm nghiên cứu đã đề xuất bốn biện pháp nhằm phát triển năng lực viết VMT cho HS lớp 4. Trong quá trình dạy học, nếu GV vận dụng linh hoạt các biện pháp đã đề xuất, kết hợp với hình thức tổ chức dạy học phù hợp sẽ kích thích tư duy sáng tạo và phát triển năng lực viết VMT cho HS.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Thị Lan Anh cùng các cộng sự (2023), “The Use of Mind Mapping Technique in Descriptive Writing among Primary School Students”, *Journal of Educational and Social Research*, tập 13 - số 4 (tr. 321 - 330).

2. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông 2018 - Chương trình tổng thể*. Hà Nội